Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018—2021

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018—2021 (VNS 4/2017 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 24.5.2017.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- työmarkkinaneuvos Kimmo Ruth, työ- ja elinkeinoministeriö
- talouspäällikkö Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talousjohtaja Mikko Staff, sosiaali- ja terveysministeriö
- pääsihteeri Milla Sandt, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- johtava tutkija Pertti Honkanen, Kansaneläkelaitos
- yksikön päällikkö Eine Kela, Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- yliaktuaari Liisa Larja, Tilastokeskus
- apulaisjohtaja Reijo Vuorento, Suomen Kuntaliitto
- kehittämispäällikkö Erja Lindberg, Suomen Kuntaliitto
- ekonomisti Simo Pinomaa, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtaja Saana Siekkinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- lainopillinen asiamies Atte Rytkönen, Suomen Yrittäjät ry
- pääekonomisti Ralf Sund, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- hallituksen jäsen Eija Tuohimaa, Työttömien Keskusjärjestö ry
- johtaja Sari Nikkola, Suomen Punaisen Ristin Kontti-ketju

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Pohjois-Karjalan TE-toimisto
- Akava ry

Valmis
5.0

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Suomen talous on vuosia kestäneen vaikean tilanteen jälkeen kääntynyt kasvu-uralle. Viime vuonna bruttokansantuote kasvoi 1,4 %. Kasvun odotetaan jatkuvan lähivuosina, mutta aiempaa hitaampana. Kasvun myötä työllisyys kohenee koko ennustejakson ajan noin puolen prosentin vuosivauhdilla. Vuoteen 2019 mennessä työttömyysasteen arvioidaan alenevan 7,8 prosenttiin ja vuonna 2021 sen arvioidaan olevan 7,4 %.

Talous- ja työllisyyskehityksen saavuttamisessa keskeisessä asemassa ovat kilpailukykysopimus ja työllisyyttä vahvistavat toimet, joilla pyritään 72 %:n työllisyysasteeseen 15—64-vuotiaiden parissa ja varmistetaan, että hallituksen julkistaloutta kohentavat vaikutukset toteutuvat. Lisäksi julkisen talouden hoitoon kohdistuvat uudistukset, erityisesti sote- ja maakuntauudistus kohentavat julkisen talouden tilaa.

Myönteisen kehityksen vahvistamiseksi hallitus päätti puoliväliriihessä aiemmin sovittujen sopeuttamistoimien lisäksi uuden työllisyyspaketin toteuttamisesta. Tavoitteena on saada Suomen talous vähintään kahden prosentin kasvuun ja työllisyys edelleen paranemaan siten, että tavoite 72 %:n työllisyysasteesta saavutetaan. Työllistymisen nopeuttaminen ja tehostaminen on tarpeen tilanteessa, jossa työttömyyden ollessa korkealla tasolla myös avoimien työpaikkojen määrä on korkea. Työllisyyspaketin keskeisiä toimia ovat mm. positiivisen rakennemuutoksen hallinta, työttömien aktivointi, yrittäjyyden edellytysten vahvistaminen, osaamisen kehittämistoimet, maakunnalliseen kasvupalveluun liittyvät uudistukset sekä työllistymistä tukevat innovatiiviset kokeilut.

Hallituksen toimenpiteet muodostavat valiokunnan mielestä oikeansuuntaisen kokonaisuuden työllisyyden nostamiseksi. Käytettävissä oleva työvoima tulee saada mahdollisimman täysimääräisesti työmarkkinoille. Työvoimareservin tehokas markkinoille tulo ratkaisee sen, miten kauan talouskasvu voi jatkua hyvänä eikä se karahda työvoimakapeikkoihin, jotka puolestaan voivat johtaa kustannusten nousuun ja kilpailukyvyn korjausliikkeen pysähtymiseen. Tämä edellyttää ehdotettujen toimien lisäksi tehokkaita toimia myös pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi. Valiokunta huomauttaa, että rakenteelliseksi muututtuaan työttömyys ei välttämättä alene suhdannetilanteen parantuessa.

Työttömyyden vähentämiseksi työvoiman tarjontaan vaikuttavien uudistusten lisäksi tarvitaan rakenteellisia kysyntää lisääviä uudistuksia, joilla työmarkkinoiden toiminta muuttuu, työllistämisen kynnys laskee ja joiden avulla yritykset uskaltavat palkata uusia työntekijöitä entistä rohkeammin. Valiokunta katsoo, että paikallisen sopimusvapauden edistämisellä voitaisiin osaltaan saavuttaa nykyistä suotuisammat edellytykset työllisyyden kasvuun.

Pitkäaikaistyöttömyys ja palkkatuettu työ

Pitkäaikaistyöttömyys on yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti kestänyttä työttömyyttä lukuun ottamatta vähentynyt, mutta se on edelleen korkealla tasolla ja työttömyysjaksot ovat pitkiä. Maaliskuun lopussa yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli 112 200, mikä on 10 400 vähemmän

kuin vuotta aikaisemmin. Yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden pitkäaikaistyöttömien määrä oli 56 100, mikä on 1 400 enemmän kuin vuosi sitten.

Työttömyys väheni kaikissa ikäryhmissä. Maaliskuun lopussa alle 25-vuotiaita työttömiä oli 38 600, mikä on 6 100 vähemmän kuin edellisen vuoden maaliskuussa. Miesten työttömyys on laskenut naisten työttömyyttä nopeammin. Naisten työllisyysaste oli maaliskuussa 68,5 % ja miesten 69,1 % kokonaistyöllisyysasteen ollessa 68,8 %. Valiokunta pitää tärkeänä, että naisten työllisyysasteen nostamiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Selonteossa todetaan, että rakenteellinen työttömyys on ongelma, jota ei kokonaan pystytä ratkaisemaan edes talouskasvulla tai parantuneella työllisyystilanteella. Hallitus on lisännyt ja lisää työpanoksen tarjontaa työttömyysturvaa ja sen edellytyksiä tiukentamalla, ja vireillä on mm. ns. aktiivimalli, joka täsmentää työttömältä edellytettäviä velvoitteita. Tällaisten toimien on tutkimuksissa havaittu lisäävän työllisyyttä ja lyhentävän työttömyysjaksoja. Valiokunta korostaa, että samalla on vältettävä työttömien kannalta kohtuuttomia lopputuloksia. Valiokunta huomauttaa lisäksi, että työttömyysturvan tiukentamiseen ja heikentämiseen kohdistuvat toimenpiteet sopivat huonosti vaikeimmin työllistyville, jotka tarvitsevat työllistyäkseen henkilökohtaista ohjausta ja erityistä tukea.

Palkkatuettu työ on suhteellisen tehokas keino työllistää vaikeasti työllistyviä pitkäaikaistyöttömiä. Viime vuosina työvoimapalveluissa ovat korostuneet erilaiset palkattomat työn muodot, kuten kuntouttava työtoiminta. Palkkatuetun työn merkitys on vähentynyt, ja sitä on ollut tarjolla jopa vähemmän kuin aikaisempina noususuhdannevuosina.

Hallitus on selonteossa linjannut, että jatkossa palkkatukea tulee entistä enemmän suunnata vaikeasti työllistyville ja kohdentaa palkkatuki yrityksille profilointimallia käyttäen. Valiokunta pitää palkkatuen kohdistamista yrityksille ja vaikeasti työllistyville hyvänä linjauksena, mutta korostaa järjestöjen roolia vaikeasti työllistettäville tarjottavien palveluiden tuottajana.

Yhdistykset ja säätiöt tarjoavat työllistämispalvelua erityisesti niille työttömille, jotka tarvitsevat työllistyäkseen erityistä tukea ja henkilökohtaista ohjausta. Palkkatukea on viime vuosina enenevästi ohjattu yhdistysten sijasta yrityksiin järjestöjen toimenpiteiden heikon työllistymisvaikuttavuuden vuoksi. Valiokunta huomauttaa, että yhdistyksiin ohjattavat henkilöt ovat selkeästi vaikeammassa lähtöasemassa kuin yrityksiin ohjattavat, eikä toimien vaikuttavuutta siten voida suoraan verrata. Vaikeasta lähtötilanteesta huolimatta työllistettävien tilanne ei työllistymisen suhteen ole toivoton, ja lisäksi työskentely yhdistyksessä tukee henkilön muuta elämää ja lisää hyvinvointia.

Vuoden 2017 talousarviossa yhdistysten tukea rajoitettiin siten, että sitä on voitu osoittaa vain 3 000 työllistetylle. Ratkaisu on johtanut siihen, että yhdistyksille osoitetut palkkatukirahat ovat loppuneet jo alkuvuodesta useilla alueilla. Valiokunta pitää kehitystä valitettavana ja korostaa, että järjestöjen toiminnan vaikuttavuutta on arvioitava laajemmin kuin vain työllistymisen näkökulmasta. Palkkatuettu työ parantaa työllistymismahdollisuuksien lisäksi henkilön sosiaalista hyvinvointia ja vähentää sen ansiosta mahdollisten muiden palveluiden tarvetta.

Aluehallintouudistuksen yhteydessä työllistämispalvelujen järjestämisvastuu on tarkoitus siirtää maakunnille ja palvelut tuottaa tilaaja-tuottajamallilla. Valiokunnan käsityksen mukaan vaikeasti työllistettäville kohdistettavia palveluita ei maakunnissa ainakaan heti ole saatavilla markkinaehtoisesti. Valiokunta pitää tärkeänä, että kolmannen sektorin työllistämispalvelut ja niiden rahoitus maakunnissa turvataan.

Kasvupalvelut ja maakuntien yleiskatteellinen rahoitus

Suunnitellussa maakuntauudistuksessa maakuntien rahoituksen perusteet ja jakomalli ovat vielä ratkaisematta. Maakuntien yleiskatteellinen rahoitus tullee sisältämään myös julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden nykyiset määrärahat (momentti 32.30.51). Vaarana uudistuksessa voi olla, että ilman kasvupalveluihin ja erityisesti TE-palveluihin kohdennettua määrärahaosuutta soten lakisääteiset tarpeet vievät määrärahasta niin suuren osan, ettei työllistämiseen jää riittävästi resursseja. Valiokunta katsoo, että maakunnille suunnattavasta yleiskatteellisesta rahoituksesta tulisi kohdentaa kasvupalveluihin ja erityisesti TE-palveluihin riittävästi määrärahaosuutta siten, että työllistymispalvelut voidaan hoitaa yhdenvertaisesti eri alueilla.

Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP) käynnistettiin kunnissa vuonna 2002 ja lakisääteistettiin vuonna 2015. TYP on toimintamalli, jossa kunta, Kela ja TE-palvelut yhdessä arvioivat työttömien palvelutarpeet, suunnittelevat työllistymisen edistämiseksi tarkoituksenmukaiset palvelukokonaisuudet sekä vastaavat työllistymisen edistämisestä ja seurannasta. Toiminta perustuu lakiin työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (1369/2014), ja sitä johtaa kuntavetoisesti TYP-johtaja. Toimintamalli on todettu kohtuullisen tehokkaaksi ja tarkoituksenmukaiseksi tavaksi edistää vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymistä.

Maakuntauudistuksen yhteydessä monialaisen palvelun tarjoaminen sekä palveluiden yhteensovittaminen on tarkoitus siirtää maakunnan vastuulle ja TYP-malli nykymuotoisena lakkaa. Valiokunta korostaa, että olemassa olevia hyviä käytäntöjä tulisi hyödyntää ja kehittää uudessa toimintaympäristössä.

Kotouttaminen

Selonteossa arvioidaan maahanmuutosta aiheutuvien kustannusten alenevan yleisesti ja kuntataloudessa. Maakuntauudistuksessa valtion korvaukset kotouttamisesta siirtyvät osittain maakunnan yleiskatteelliseen rahoitukseen.

Maakuntauudistuksessa kotouttamisprosessien on suunniteltu jakautuvan maakunnan ja kunnan kesken. Maakunnan sisällä palveluita järjestetään sote-palveluina, kasvupalveluina sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä ja osa näistä menee jatkossa palveluntuottajien järjestettäviksi. Maakunnan ja kunnan roolit eivät ole täysin selkeitä eri palvelujen osalta. Valiokunta korostaa kotoutumisen onnistumisen tärkeyttä ja pitää tarpeellisena, että ehdotettua kotouttamisen järjestämistä selkiytetään.

Työllisyyden hoitoon aktiivimalli

Työttömyyden arvioidaan vähenevän vuosittain kehyskaudella, joten myös julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahat vähenevät. Vuonna 2018 määräraha on 347 milj. euroa. Työvoima- ja yrityspalveluiden määrärahoja lisätään aikaisempaan kehyspäätökseen verrattuna 25 milj. eurolla 1.1.2018 käyttöön otettavan aktiivimallin johdosta. Aktiivimallissa työttömyysturvan omavastuupäiviä vähennetään työttömyyden alussa seitsemästä päivästä viiteen päivään. Yli kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen työttömyysturvaan tulee 4,65 prosentin leikkaus, jonka voi välttää olemalla viikon töissä tai viisi päivää palveluissa. Maakuntauudistuksen yhteydessä uudistetaan lisäksi työnhakijan palveluprosessi. Työnhakijan edellytetään jatkossa muun muassa raportoivan työnhaustaan seitsemän päivän välein, tai hänen työnhakunsa voimassaolo päättyy. Uudistuksen tavoitteena on lyhentää työttömyysjaksoja ja aktivoida työttömiä omatoimisuuteen.

Aktiivimallin voi tutkimuksen valossa ennakoida lisäävän työllisyyttä ja alentavan työttömyyttä. Valiokunta huomauttaa, että aktiivimalli voi kuitenkin johtaa toimeentulon heikkenemiseen osalla työttömiä silloin, kun työtön ei syystä tai toisesta pysty noudattamaan lain edellyttämää aktiivisuutta. Valiokunta katsoo, että aktiivimalli ei saa asettaa työttömiä kohtuuttomaan asemaan, ja pitää tärkeänä, että lain säätämisen yhteydessä varmistetaan, että työttömällä on tarvittaessa mahdollisuus osallistua tarkoituksenmukaiseen työllisyyttä edistävään palveluun.

Valiokunta kannattaa puoliväliriihessä tehtyjä linjauksia työttömien alueellisen liikkuvuuden tukemisesta. Suunnitelman mukaan liikkuvuusavustuksen käyttöä lisätään ja sen soveltamisalaa laajennetaan myös lyhytaikaiseen osa-aikatyöhön ja rekrytointikoulutukseen. Työllisyyden kehittymisen kannalta on oleellista myös kannustinloukkujen pienentäminen. Valiokunta pitää päivähoitomaksujen alentamista sekä toimenpiteitä vuokratason nousun hillitsemiseksi tärkeinä ja tarpeellisina.

Työttömien aktiivisuuden lisäämiseksi työttömälle tarjotaan hallituksen puoliväliriihen linjausten mukaan entistä enemmän tukea työnhakuun. Vuoden 2017 alusta lähtien työ- ja elinkeinoviranomaisella on velvollisuus haastatella kaikki työttömät kolmen kuukauden välein, jolloin myös päivitetään työllistymissuunnitelma. Valiokunta pitää henkilökohtaista tapaamista tärkeänä ja kannattaa haastatteluiden toteuttamista.

Valiokunta huomauttaa, että haastattelujen tekemisessä ja työllistymissuunnitelmien ajantasaisuudessa on suuria alueellisia eroja. Suunniteltuja haastatteluja ei TE-toimistojen resurssivajeen vuoksi ole pystytty toteuttamaan aiotussa laajuudessa. Saadun selvityksen mukaan kolme kuukautta työttömänä olleista ajantasainen suunnitelma oli toukokuun lopussa noin 50 prosentilla. Valiokunta pitää tärkeänä, että haastattelujen tekemiseen varataan riittävät resurssit.

TE-toimistojen henkilöstö

Viime vuosien aikana toteutetut julkisen talouden säästöt ovat kohdistuneet myös TE-hallintoon, ja henkilökunnan määrä on pienentynyt niissä merkittävästi työttömyyden samanaikaisesta kasvusta huolimatta. Työvoimahallinnossa ja työvoimapoliittisessa lainsäädännössä on lisäksi tapahtunut paljon muutoksia, ja muutokset jatkuvat edelleen maakuntauudistuksessa, jossa työvoimapalvelujen prosessi uudistetaan kokonaisuudessaan.

Suomessa TE-hallinnon henkilöstöresurssit ovat muihin Pohjoismaihin verrattuna pienet. Asiakasrajapinnassa työskentelee Suomessa noin 2 200 virkailijaa, kun vastaava luku Ruotsissa on 14 000. Selonteon mukaan henkilöstön määrä supistuu lähivuosina entisestään.

Valiokunta pitää ilmeisenä, että monet organisaatiouudistukset ja lainsäädännön muutokset samaan aikaan, kun henkilöstömitoitus pidetään tiukkana ja kun sitä jopa edelleen tiukennetaan, vaikeuttavat työvoimahallinnon normaalien tehtävien toteuttamista. Siihen viittaa se, että vuonna 2015 julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin käytettävissä olleesta 735 miljoonan euron määrärahasta jäi käyttämättä 207 miljoonaa euroa. Valiokunta pitää kehitystä huolestuttavana. Valiokunta on huolissaan myös työvoimahallinnon henkilöstön jaksamisesta ja edellyttää, että henkilöstön tukemisesta ja työssäjaksamisesta huolehditaan muutosten yhteydessä riittävillä toimenpiteillä ja tuella.

Julkisen talouden suunnitelmassa ei arviota sukupuolivaikutuksista

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on useissa julkisen talouden suunnitelmista ja valtion talousarvioista antamissaan lausunnoissa kiinnittänyt huomiota esitysten ja selontekojen puutteellisiin sukupuolivaikutusten arviointeihin (ks. esim. TyVL 3/2016 vp, TyVL 2/2015 vp, TyVL 3/2014 vp ja TyVL 9/2014 vp) ja edellyttänyt sukupuoli- ja tasa-arvovaikutusten selvittämistä ja huomioon ottamista.

Lausunnossaan (TyVL 3/2016 vp) julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2016—2018 valiokunta katsoi, että sukupuolivaikutusten arvioinnit ovat olleet sukupuolten tasa-arvon edistämisessä Suomen valtionhallinnon päätöksenteossa keskeinen työkalu. Valiokunta huomautti, että päätöksiä tulee aina tarkastella siitä näkökulmasta, miten ne vaikuttavat naisiin, miehiin ja tasa-arvoon eri elämän osa-alueilla, ja naisten ja miesten keskinäiset erot ja niihin liittyvät tasa-arvo-ongelmat tulee ottaa huomioon. Vaikutusten arviointi tulee tehdä jo päätöksiä valmisteltaessa, jotta voidaan varmistua, ettei yhteiskunnallinen päätöksenteko heikennä sukupuolten tasa-arvoa. Valtioneuvoston selonteossa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018—2021 ei mainita eri sukupuolia tai sukupuolten tasa-arvoa.

Valiokunta ehdotti edellisen julkisen talouden suunnitelman käsittelyn yhteydessä (TyVL 3/2016 vp) harkittavaksi, että talousarvioon ja mahdollisesti myös julkisen talouden suunnitelmaan sisällytetään erillinen tasa-arvoliite samaan tapaan kuin Ruotsissa tehdään tulo- ja menoarvion yhteydessä. Valiokunta toistaa aikaisemmin esittämänsä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TyVL 2/2017 vp

Helsingissä 24.5.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tarja Filatov sd
varapuheenjohtaja Heli Järvinen vihr
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Teuvo Hakkarainen ps (osittain)
jäsen Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Leena Meri ps
jäsen Merja Mäkisalo-Ropponen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Eero Suutari kok
jäsen Martti Talja kesk
jäsen Juhana Vartiainen kok
jäsen Eerikki Viljanen kesk (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Kansainvälinen talous ja työmarkkinajärjestöjen solmima kilpailukykysopimus vahvistavat taloutta ja työllisyyttä

Suomen talous on vuosia kestäneen vaikean tilanteen jälkeen kääntynyt kasvu-uralle. Työllisyyden paraneminen perustuu (pääosin) moneen tekijään: työmarkkinajärjestöt neuvottelivat kilpailukykysopimuksen; vienti on kasvanut; Euroopassa investoinnit ovat elpyneet ja se on tuonut Suomeen kone- ja laiteteollisuuteen tilauksia. Tuotanto on lisääntynyt myös auto-ja telakkateollisuudessa sekä matkailussa.

Viime vuonna bruttokansantuote kasvoi 1,4 %. Kasvun odotetaan jatkuvan lähivuosina, mutta aiempaa hitaampana. Kasvun myötä työllisyyden ennustetaan kohenevan koko kehyskauden noin puolen prosentin vuosivauhdilla. Tämä tarkoittaa, että hallitus jää puoleen työllisyystavoitteestaan.

Pitkäaikaistyöttömyys on työttömyyden alenemisesta huolimatta edelleen korkealla tasolla ja työttömyysjaksot ovat pitkiä. Maaliskuun lopussa yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli 112 200, mikä on 10 400 vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden pitkäaikaistyöttömien määrä oli 56 100, mikä on 1 400 enemmän kuin vuosi sitten.

Miesten työttömyys on laskenut naisten työttömyyttä nopeammin. Naisten työllisyysaste oli maaliskuussa 68,5 % ja miesten 69,1 % kokonaistyöllisyysasteen ollessa 68,8 %. Valiokunta pitää tärkeänä, että naisten työllisyysasteen nostamiseen kiinnitetään erityistä huomiota ja perhevapaauudistus toteutetaan siten, että isille korvamerkitään suurempi osa lastenhoivaan liittyvistä vapaista.

Selonteossa todetaan, että rakenteellinen työttömyys on ongelma, jota ei kokonaan pystytä ratkaisemaan edes talouskasvulla tai parantuneella työllisyystilanteella. Ongelman tunnistamisesta huolimatta hallitus ei esitä sen ratkaisemiseksi toimenpiteitä tai lisärahoitusta. Hallitus näyttää pyrkivän lisäämään työvoiman tarjontaa ensi sijassa työttömyysturvaan tehtävillä leikkauksilla.

Ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan on tehty mittavat leikkaukset ja niitä on kohdistettu myös aktiivisuuden kannustimien leikkauksiin. Työttömyysturvan omavastuuta on lisätty ja kestoa lyhennetty. Samaan aikaan työvoimapoliittisten toimien määrärahaa, erityisesti koulutuksesta, on leikattu mittavasti.

Koulutus turvaa työvoiman osaamista ja kilpailukykyä

Työmarkkinoiden rakennemuutos on nopeaa, ja siksi on järjetöntä, että työttömyyden ennaltaehkäisyä on heikennetty esimerkiksi työttömien kouluttautumismahdollisuuksia vähentämällä. Aikuisten koulutustukea on leikattu, vaikka se auttaa säilyttämään työpaikan ja tukee työvoimapulaalojen koulutusta.

Valiokunnan lausunto TyVL 2/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Työttömien omaehtoisen koulutuksen korvauksia ja työvoimapoliittista koulutusta on leikattu rajusti. Nyt ammatillinen tutkintoon tähtäävä koulutus integroidaan opetus-ja kulttuuriministeriön valtionosuuspohjaiseen koulutukseen. Muutoksen ennakoidaan jäykistävän koulutuksen hankintaa, hankaloittavan aikuisten koulutukseen pääsyä, vähentävän koulutusresursseja, kohdentavan säästöjä aikuisväestöön ja painottavan nuorten koulutusta.

Riskinä on, että koulutustarjonta jakautuu alueellisesti siten, että se ei palvele korkean työttömyyden alueita eikä riittävästi alueita, joissa työvoiman kysyntä kasvaa. Näin reagointikyky rakennemuutoksiin heikkenee. Valtionosuuteen perustuvassa tutkintoon tähtäävässä koulutuksessa pääosa rahoista jaetaan vuosittain. Työhallinnon nykyjärjestelmä on pystynyt nopeasti ohjaamaan koulutusresursseja rakennemuutospaikkakunnille ja isojen investointien alueille. Nyt tämä ketteryys menetetään.

Työvoimakoulutuksessa on voitu ostaa opiskelijan tukipalvelua esimerkiksi maahanmuuttajille ja muille erityistukea tarvitseville. Tarve tukeen kasvaa, mutta resurssi vähenee.

Ammatillisen koulutuksen uudistamisen työelämälähtöisyys on kannatettavaa, mutta ilman tukitoimia kaikkein heikoimmassa asemassa olevien pääsy koulutukseen vaikeutuu ja läpäisy uhkaa heikentyä, koska tukitoimet ovat riittämättömiä.

Allekirjoittaneiden mielestä hallituksen omaehtoisen koulutuksen laajentamiselle esittämät reunaehdot ovat tiukat. Korkean työttömyyden aikana yli 25-vuotiaiden kohdalla kriteereistä voitaisiin luopua kokonaan määräaikaisesti, mutta tiukentaa omaehtoisen koulutuksen aikana työn vastaanottovelvollisuutta.

Työvoimapolitiikassa on siirrytty kohti palkatonta kuntouttavaa työtoimintaa tehokkaampien aktiivitoimien kustannuksella

Hallitus on selonteossaan linjannut, että jatkossa palkkatukea tulee entistä enemmän suunnata vaikeasti työllistyville yritysten kautta profilointimallia käyttäen.

On aivan oikein, että palkkatuella yritetään työllistää yrityksiin mahdollisimman monta ihmistä, koska sitä kautta työllistytään paremmin avoimille työmarkkinoille. Mutta on itsepetosta kuvitella, että vaikeimmassa asemassa olevat työllistyvät yrityksiin. Heidän tukenaan ovat olleet nimenomaan järjestöt ja kunnat.

Yhdistykset ja säätiöt tarjoavat työllistämispalvelua erityisesti niille työttömille, jotka tarvitsevat työllistyäkseen erityistä tukea ja henkilökohtaista ohjausta. Palkkatukea on viime vuosina enenevästi ohjattu yhdistysten sijasta yrityksiin järjestöjen toimenpiteiden heikon työllistymisvaikuttavuuden vuoksi.

Valiokunta huomauttaa, että yhdistyksiin ohjattavat henkilöt ovat selkeästi vaikeammassa lähtöasemassa kuin yrityksiin ohjattavat, eikä toimien vaikuttavuutta siten voida suoraan verrata.

Vaikeasta lähtötilanteesta huolimatta työllistettävien tilanne ei työllistymisen suhteen ole toivoton. Lisäksi työskentely yhdistyksessä tukee henkilön muuta elämää ja lisää hyvinvointia.

Valiokunnan lausunto TyVL 2/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Vuoden 2017 talousarvioissa yhdistysten työllistämistukea rajoitettiin siten, että sitä on voitu osoittaa vain 3 000 työllistetylle. Ratkaisu on johtanut siihen, että yhdistyksille osoitetut palkkatukirahat ovat loppuneet jo alkuvuodesta useilla alueilla. Valiokunta pitää kehitystä valitettavana ja korostaa, että järjestöjen toiminnan vaikuttavuutta on arvioitava laajemmin kuin vain työllistämisen näkökulmasta. Palkkatuettu työ parantaa työllistymismahdollisuuksien lisäksi henkilön sosiaalista hyvinvointia ja vähentää sen ansiosta mahdollisten muiden palveluiden tarvetta.

Palkkatuettu työ on tehokas keino työllistää vaikeasti työllistyviä pitkäaikaistyöttömiä. Viime vuosina työvoimapalveluissa koulutusta ja palkkatuettua työtä on korvattu entistä enemmän erilaisilla palkattomilla työnteon muodoilla, kuten kuntouttavalla työtoiminnalla. Palkkatuetun työn käyttö on vähentynyt, ja sitä on ollut tarjolla jopa vähemmän kuin aikaisempina noususuhdannevuosina. Ruotsissa palkkatukimäärät ovat moninkertaiset Suomeen verrattuna.

Pitkäaikaistyöttömyyden taltuttamiseksi tulee rakentaa tietoisesti avustavan työvoiman joukkoja, jotka voivat olla välityömarkkinaluonteisia. Järjestöjen työllistämistoimilla on siivottu ikäihmisten koteja, tarjottu kotiapua sotaveteraaneille, huolehdittu vanhusten kaupassakäynnistä, tarjottu omakotitalkkareita, tuettu nuorten ja lasten liikuntaharrastuksia ja tehty paljon yhteiskunnallista hyvää. Nyt tätä toimintaa ajetaan järjestelmällisesti alas, vaikka se parantaa työttömän asemaa ja rakentaa samalla hyvinvointia muillekin.

Valiokunta muistuttaa, että kolmas sektori painottaa omissa toiminnoissaan sosiaalisia näkökulmia. Julkisin varoin tuettu työllistämistoiminta antaa niille mahdollisuuden joustaa tuottavuus- ja tulosodotuksista. Niiden työllistämistoimintaan liittyy usein muutakin tukea sekä ennen että jälkeen palkkatuettua jaksoa.

Työllisyyden hoidon aktiivimalli asettaa työttömät eriarvoiseen asemaan

Hallituksen työllistämispolitiikka on ohjattu harhaan ja väärään suuntaan. Se on perustunut työvoiman tarjonnan lisäämiseen, mutta unohtanut työvoiman kysynnän vahvistamisen. Suunnitteilla olevissa työttömyysturvaa koskevissa ratkaisuissa on työttömiä syyllistävä sävy.

Hallitus jatkaa työttömyysturvan leikkausta aktiivimallilla. Norminpurku ei koske työttömiä, vaan heidän arkeensa hallitus lisää velvoitteita ja valvontaa.

Työttömyysturvaa uudistetaan ottamalla käyttöön aktiivimalli, jonka myötä työttömyyden jatkuessa yli 3 kuukautta työttömyysturvaan tulee kuukausittainen omavastuupäivä, jonka voi välttää olemalla aktiivinen. Aktivointi sinänsä on hyvä asia, mutta mikäli malli ei huomioi työttömien erilaisia tilanteita ja toimintakykyä, se saattaa johtaa tilanteeseen, jossa juuri heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tukea leikataan. Malli saattaa johtaa syrjäytymiseen ja syventää sitä. Malli voi myös pudottaa ihmisiä toimeentulotuelle, kannustin- ja byrokratialoukkuihin. Tämä ei paranna työllistymisen edellytyksiä eikä ihmisten hyvinvointia.

Työttömyysturvan edellytysten tiukentamisen on tutkimuksissa todettu lisäävän työllisyyttä, mutta niiden vaikutus on vaikeasti ennustettavissa. Hallituksen suunnitelmiin sisältyy epätasapaino, koska niissä vaaditaan työttömältä aktiivisuutta ja osallistumista työhön tai aktiivitoimiin, mutta yhteiskunnalle ei aseteta velvoitetta tarjota työtä tai aktiivitoimia. Työttömyysturvan hei-

kentäminen ajaa myös työttömiä yhä enemmän perusturvan piiriin, kuten nyt on jo käynyt esimerkiksi osalla pitkäaikaistyöttömistä.

Työttömyysturvan tiukentamiseen ja heikentämiseen kohdistuvat toimenpiteet eivät sovi vaikeimmin työllistyville ihmisille, jotka tarvitsevat työllistyäkseen henkilökohtaista ohjausta ja erityistä tukea.

Valiokunta huomauttaa, että hallitus sanoo ottavansa askelia Tanskan mallin suuntaan. Näin onkin työttömän velvoitteiden suhteen, mutta ei valtiovallan toimien suhteen. Esimerkiksi Tanskassa yhdellä työvoimavirkailijalla on noin 14 asiakasta, mutta Suomessa yli 280 asiakasta.

Pidämme välttämättömänä, että aktiivisen työvoimapolitiikan välineinä on riittävästi mielekkäitä, laadukkaita ja työllistymistä edistäviä palveluita. On myös tärkeää, että työnhakija voi yksilöllisesti edistää omatoimisesti osaamistaan, työnhakuaan, työllistymistään tai yritystoiminnan aloittamista, mikäli avoimia työpaikkoja ei ole tarjolla. Muina tapoina tulisi ottaa huomioon myös työttömän työkyvyn edistämiseen liittyvät toimenpiteet, kuten osallistuminen vertaistukiryhmiin, vapaaehtoistoiminta jne.

Työvoima- ja yrityspalveluiden määrärahoja lisätään aikaisempaan kehyspäätökseen verrattuna 25 milj. eurolla 1.1.2018 käyttöön otettavan aktiivimallin johdosta. Aktiivimallissa työttömyysturvan omavastuupäiviä vähennetään työttömyyden alussa seitsemästä päivästä viiteen päivään. Yli kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen työttömyysturvaan tulee 4,65 prosentin leikkaus, jonka voi välttää olemalla viikon töissä tai viisi päivää palveluissa.

Valiokunta huomauttaa, että aktiivimalli voi johtaa toimeentulon heikkenemiseen osalla työttömiä myös silloin, kun työtön ei pysty noudattamaan lain edellyttämää aktiivisuutta itsestään riippumattomista syistä. Valiokunta katsoo, että aktiivimalli ei saa asettaa työttömiä kohtuuttomaan asemaan. Työttömyysturvan leikkausta ei saa toteuttaa ilman, että työttömälle on tarjottu aidosti mahdollisuutta työhön tai tarkoituksenmukaiseen työllisyyttä edistävään palveluun ja aktiivitoimiin.

Maakuntauudistuksen yhteydessä uudistetaan lisäksi työnhakijan palveluprosessi. Työnhakijan edellytetään jatkossa muun muassa raportoivan työnhaustaan seitsemän päivän välein, tai hänen työnhakunsa voimassaolo päättyy. Uudistuksen tavoitteena on lyhentää työttömyysjaksoja ja aktivoida työttömiä omatoimisuuteen.

Työttömällä on jatkossa velvoitus hakea vähintään 12 työpaikkaa kolmessa kuukaudessa, ja robotin tekemiin työtarjouksiin on vastattava sekä lisäksi kerran viikossa on raportoitava netissä työnhausta. Työpaikkahaun laiminlyönti aiheuttaa karenssin, ja viikoittaisen raportoinnin laiminlyönti katkaisee työnhaun ja vie työttömyysturvan kokonaan.

On arvioitu, että raportteja tulee 17 miljoonaa vuodessa. Tämä lisää turhaa virkatyötä. Kohtuulliselta tuntuva 12 työpaikkaa on liian vähän terveelle ammattitaitoiselle kasvukeskuksessa asuvalle työttömälle. Jos taas ihmisellä on työntekoa rajoittava vamma ja hän asuu alueella, jossa työpaikkoja on niukalti, niin 12 työpaikkahakemusta muuttuu kohtuuttomaksi. Mekaaniset työnhaut myös rasittavat työvoimaa hakevia yrityksiä.

Valiokunnan lausunto TyVL 2/2017 vp
Eriävä mielipide 1

On epäselvää, jatkuuko työttömyysturvan käyttö STM:n momentilta rahoitettuna palkkatuen pohjana. On välttämätöntä luoda malli, jolla nykyiset palkkatuetut työmuodot voivat jatkua myös tulevaisuudessa. Jos tämä työllistämisen muoto häviää mahdollisen maakuntauudistuksen yhteydessä, hukataan suuri osa aktiivisen työvoimapolitiikan resurssista. Passiivisen työttömyysturvan aktiivikäyttöä tulee lisätä, ei vähentää.

Lisäksi on helpotettava työttömyysturvan käyttöä aktiivisesti palkkatukena niin kutsutun Rinteen seteli -mallin mukaisesti.

Haastattelut, liikkuvuusavustus ja työttömyysturvan käyttö yrittäjyyden tukena sekä päivähoitomaksujen alennus lisäävät työllisyyttä

Puoliväliriihessä tehtyjä linjauksia työttömien alueellisen liikkuvuuden tukemisesta valiokunta pitää hyvinä. Suunnitelman mukaan liikkuvuusavustuksen käyttöä lisätään ja sen soveltamisalaa laajennetaan myös lyhytaikaiseen osa-aikatyöhön ja rekrytointikoulutukseen.

Valiokunta muistuttaa, että liikkuvuutta edistää toimiva julkinen liikenne. Hallituksen leikkaukset julkisesti tuettuun liikenteeseen heikentävät työvoiman liikkuvuutta.

Hallituksen suunnittelema työttömyysturvan aktiivikäyttö joustavana yrittäjyyden tukena on kannatettavaa. Se mahdollistaa monilla aloilla uuden työpolun löytämisessä ja kannustaa kokeilemaan yrittäjänä toimimista.

Työttömien aktiivisuuden lisäämiseksi työttömälle tarjotaan hallituksen puoliväliriihen linjausten mukaan kolmen kuukauden välein tapahtuvia haastatteluja. Valiokunta huomauttaa, että vuoden 2017 alusta lähtien työ- ja elinkeinoviranomaisella on velvollisuus haastatella kaikki työttömät kolmen kuukauden välein, jolloin myös päivitetään työllistymissuunnitelma.

Valiokunta pitää henkilökohtaista tapaamista tärkeänä ja kannattaa haastatteluiden toteuttamista, mutta huomauttaa, että ne eivät toteudu ilman henkilöstöresurssin lisäämistä. Tällä hetkellä TE-toimistojen arkea on, että jopa vaikeasti työllistyville nuorille saatetaan tarjota ensimmäistä tapaamisaikaa puolen vuoden päähän.

Työllisyyden kehittymisen kannalta on oleellista myös kannustinloukkujen vähentäminen. Valiokunta pitää päivähoitomaksujen alentamista kannatettavana, mutta huomauttaa, että päivähoitojärjestelmän kokonaisuudistus on tarpeen, jotta lastenhoidon kustannusten työssäkäyville perheille aiheuttamat kannustavuusongelmat voidaan purkaa ja työllisyyttä vahvistaa.

Asumistuen leikkauksen vaikutus työmarkkinoilla heikentää matalapalkkaisen työnteon kannusteita

Hallitus aikoo nyt leikata asumistukea palauttamalla tukeen neliövuokrakaton ja sitomalla jatkossa asumistuen tarkistukset elinkustannusindeksiin vuokraindeksin sijaan. Indeksimuutos laskee etuuden tason kehitystä merkittävästi pidemmällä aikavälillä. Asumistuen neliövuokrakaton asettamisen tarkempaa vaikutusta toimeentuloon ei vielä voi arvioida. Kuntakohtaiset katot sekä alueiden erot kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen riittävyydessä ja vuokratasossa ovat ratkaisevia

vaikutusten kannalta. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulle on tyypillistä, että vuokrat ovat nousseet yleistä hintatasoa nopeammin, ja Helsingissä suurin osa asumistuen saajista asuu yksin pienessä vuokra-asunnossa, joissa neliökohtainen vuokra on kaikkein korkein.

Vaikka asumistukikustannusten kasvun hillitseminen on tärkeää, katsomme, ettei kasvavien kustannusten ongelma ratkea pienituloisten tukia heikentämällä. Nämä leikkaukset näkyvät välittömästi pienituloisten ihmisten ja perheiden arkisessa elämässä. Uudistus eriarvoistaa ihmisiä ja ajaa heitä toimeentulotukiasiakkaiksi. Esitykseen sisältyvien laskelmien mukaan uudistuksella on tarkoitus säästää vuodessa asumistukimenoissa 30 miljoonaa euroa, mutta samalla toimenpide tulee lisäämään toimeentulotukimenoja 17 miljoonalla eurolla. Toimeentulotukimenojen kasvu osoittaa, että muutos lisää toimeentulotuen käyttöä ja sitä kautta etuuteen liittyviä kannustinloukkuja, vaikka yhdeksi tavoitteeksi uudistukselle on määritelty työnteon kannustavuuden vahvistaminen.

Leikkausten sijaan parempi keino olisi kohtuuhintaisen asuntorakentamisen tukeminen, asuntorakentamisen edistäminen ylipäätään sekä työllisyyden ja työllistymisen edistäminen.

TE-toimistojen henkilöstön jaksamisesta huolehdittava

Viime vuosien aikana toteutetut julkisen talouden säästöt ovat kohdistuneet myös TE-hallintoon, ja henkilökunnan määrä on pienentynyt siinä merkittävästi työttömyyden samanaikaisesta kasvusta huolimatta. Työvoimahallinnossa ja työvoimapoliittisessa lainsäädännössä on lisäksi tapahtunut paljon muutoksia, ja muutokset jatkuvat edelleen maakuntauudistuksessa, jossa työvoimapalvelujen prosessi uudistetaan kokonaisuudessaan.

Suomessa TE-hallinnon henkilöstöresurssit ovat muihin Pohjoismaihin verrattuna pienet. Asiakasrajapinnassa työskentelee Suomessa noin 2 200 virkailijaa, kun vastaava luku Ruotsissa on 14 000. Selonteon mukaan henkilöstön määrä supistuu lähivuosina entisestään.

Valiokunta pitää ilmeisenä, että monet organisaatiouudistukset ja lainsäädännön muutokset samaan aikaan, kun henkilöstömitoitus pidetään tiukkana ja kun sitä jopa edelleen tiukennetaan, vaikeuttavat työvoimahallinnon normaalien tehtävien toteuttamista. Siihen viittaa se, että vuonna 2015 julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin käytettävissä olleesta 735 miljoonan euron määrärahasta jäi käyttämättä 207 miljoonaa euroa. Valiokunta piti suuntaa vääränä. Valiokunta on todella huolissaan työvoimahallinnon henkilöstön jaksamisesta ja edellyttää, että henkilöstön tukemisesta ja työssäjaksamisesta huolehditaan tulevien muutosten yhteydessä riittävillä toimenpiteillä ja tuella.

Maakuntauudistus ja kasvupalvelujen uudistaminen vaarantavat pitkäaikaistyöttömien palvelut

Aluehallintouudistuksen yhteydessä työllistämispalvelujen järjestämisvastuu siirtyy maakunnille ja palvelut tuotetaan tilaaja-tuottajamallilla. Valiokunnan käsityksen mukaan vaikeasti työllistettäville kohdistettavia palveluita ei markkinoilta ole saatavilla.

Valiokunnan lausunto TyVL 2/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Työhallinnon pilotit osoittavat, että normaalissa työnvälityksessä yksityiset toimijat ovat tuoneet lisäarvoa, koska ovat voineet keskittyä tiettyihin kohderyhmiin (Uudenmaan pilotti). Ikääntyneiden ja pitkään työttömänä olleiden kohdalla tulokset ovat olleet heikkoja (Pirkanmaan pilotti).

Valiokunta katsoo, että maakunnille suunnattavasta yleiskatteellisesta rahoituksesta tulee kohdentaa kasvupalveluihin ja erityisesti TE-palveluihin riittävästi korvamerkittyä määrärahaosuutta siten, että työllistymispalvelut voidaan hoitaa yhdenvertaisesti eri alueilla.

Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP) on toimintamalli, jossa kunta, Kela ja TE-palvelut yhdessä arvioivat työttömien palvelutarpeet, suunnittelevat työllistymisen edistämiseksi tarkoituksenmukaiset palvelukokonaisuudet sekä vastaavat työllistymisen edistämisestä ja seurannasta. Toiminta perustuu lakiin työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (1369/2014), ja sitä johtaa kuntavetoisesti TYP-johtaja. Toimintamalli on todettu tehokkaaksi ja tarkoituksenmukaiseksi tavaksi edistää vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymistä.

Maakuntauudistuksen yhteydessä monialaisen palvelun tarjoamisesta sekä palveluiden yhteensovittamisesta vastaa maakunta, ja hallituksen suunnitelmien mukaan TYP-malli nykymuotoisena lakkaa. Valiokunta korostaa, että olemassa olevia hyviä käytäntöjä ei tule purkaa, vaan niitä on päinvastoin kehitettävä ja syvennettävä uudessa toimintaympäristössä ja luotava rahoitusmekanismi, joka pakottaa monialaiseen yhteistyöhön.

Emme kannata sitä, että hyvin toimiva malli lopetetaan ja vastuu pitkäaikaistyöttömyyden hoidosta ja nuorten työllistymisestä siirretään maakunnille tilaaja-tuottajamallin mukaisella järjestämisvastuulla. Etenkin nuorten ja pitkäaikaistyöttömien sekä muiden vaikeasti työllistyvien ryhmien resurssit ja palveluiden järjestämisvastuu tulisi siirtää kunnille, joilla on paras tuntemus alueen työllistymismahdollisuuksista ja -tarpeista sekä asiakkaista.

Julkisen talouden suunnitelmassa ei arviota sukupuolivaikutuksista

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on useissa julkisen talouden suunnitelmista ja valtion talousarvioista antamissaan lausunnoissa kiinnittänyt huomiota esitysten ja selontekojen puutteellisiin sukupuolivaikutusten arviointeihin (ks. esim. TyVL 3/2016 vp, TyVL 2/2015 vp, TyVL 3/2014 vp ja TyVL 9/2014 vp) ja edellyttänyt sukupuoli- ja tasa-arvovaikutusten selvittämistä ja huomioon ottamista.

Lausunnossaan (TyVL 3/2016 vp) julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2016—2018 valiokunta katsoi, että sukupuolivaikutusten arviointi sukupuolten tasa-arvon edistämisessä on keskeinen työkalu. Valiokunta huomautti, että päätöksiä tulee aina tarkastella siitä näkökulmasta, miten ne vaikuttavat naisiin, miehiin ja tasa-arvoon eri elämän osa-alueilla, ja naisten ja miesten keskinäiset erot ja niihin liittyvät tasa-arvo-ongelmat tulee ottaa huomioon. Vaikutusten arviointi tulee tehdä jo päätöksiä valmisteltaessa, jotta voidaan varmistua, ettei yhteiskunnallinen päätöksenteko heikennä sukupuolten tasa-arvoa.

Huolimatta lukuisista aiemmista huomautuksista hallitus ei ole liittänyt julkisen talouden suunnitelmaan sukupuolivaikutusten arviointia. Valtioneuvoston selonteossa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018—2021 ei ole sukupuolivaikutusten arviointia, eikä suunnitelmassa mai-

nita eri sukupuolia tai sukupuolten tasa-arvoa lainkaan. Pidämme keskeisen sukupuolten tasa-arvon edistämistyökalun käytön laiminlyöntiä valitettavana ja tasa-arvokehitykselle vahingollisena.

Valiokunta ehdotti edellisen julkisen talouden suunnitelman käsittelyn yhteydessä (TyVL 3/2016 vp) harkittavaksi, että talousarvioon ja mahdollisesti myös julkisen talouden suunnitelmaan sisällytetään erillinen tasa-arvoliite samaan tapaan kuin Ruotsissa tehdään tulo- ja menoarvion yhteydessä. Valiokunta toistaa aikaisemmin esittämänsä. Allekirjoittaneet yhtyvät valiokunnan esitykseen.

Julkisen talouden suunnitelmasta puuttuvat myös tasa-arvovaikutukset, jotka liittyvät sote- ja maakunta-uudistuksen sekä valinnanvapauslakien osalta nykyiseen kehyskauteen. Sosiaali- ja terveysalat ovat vahvasti naisvaltaisia. Pakkoyhtiöittämisten kautta esimerkiksi terveydenhuollon ammateissa ollaan ajautumassa vakituisista työsuhteista pätkä-, silppu- ja vuokratöiden maailmaan. Lisäksi hankkeiden pilotointi on tapahtumassa etupainotteisesti, ennen kuin lainsäädäntö on hyväksytty. Tämä ei ole omiaan parantamaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa; ei kansalaisten eikä työntekijöidenkään osalta.

Myös kaikissa terveydenhuollon avustavissa tehtävissä on suuri huoli: yhtiöittämisen ollessa käynnissä ja yt-menettelyn alaisena ei esimerkiksi palkkatuettuihin, neuvottelujen alaisiin töihin voisi lainkaan palkata uutta henkilökuntaa.

Turvakotien lisäresurssit ovat tervetulleita, mutta vielä ollaan kaukana Euroopan neuvoston suosituksista

Suomi on sitoutunut Istanbulin sopimuksen lähisuhdeväkivallan ehkäiseviin toimiin. Hallituksen lisäämät resurssit lisäävät turvakotipaikkoja, mutta lisäyksestä huolimatta vanhempia ja jopa lapsia jää vaille kipeästi tarvitsemiaan turvakotipaikkoja. Lisäksi turvakotien alueellinen kattavuus on riittämätöntä.

Valiokunta edellyttää, että hallitus lisää turvakotien resursointia sekä varmistaa väkivallan uhrien palvelut sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa.

Lisäksi on tärkeää, että harmaan talouden torjunnan resurssit säilyvät riittävinä, vaikkei hallitus olekaan käynnistänyt varsinaista harmaan talouden erillistä poikkihallinnollista toimintaohjelmaa. Myös siitä, että työsuojelun rahoitus ja toimintaedellytykset säilyvät itsenäisinä, on huolehdittava.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TyVL 2/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Helsingissä 24.5.2017

Tarja Filatov sd
Merja Mäkisalo-Ropponen sd
Ilmari Nurminen sd
Heli Järvinen vihr

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Hallituksen tärkein tavoite on työllisyysasteen nostaminen 72 prosenttiin. Vaikka työllisyys on kääntynyt nousuun, arvioiden mukaan tätä ei tulla saavuttamaan hallituskauden aikana. Tämä ei välttämättä ole ongelma. Prosentti on alun perinkin satunnaisesti valittu, ja työllisyysaste yksinään kertoo vähän julkisen talouden, saati väestön hyvinvoinnista. Lisäksi hallitusten kyky vaikuttaa työllisyysasteisiin on avoimissa talouksissa varsin rajallinen.

Vajaaksi jäävää työllisyystavoitetta ongelmallisempi on kuitenkin sen keskeisyys julkisen talouden hoidossa. Työllisyysasteen nostaminen muiden mittarien yläpuolelle on ohjannut tarkastelemaan suunnittelussa yksipuolisesti tehtyjä työtunteja, jolloin muut terveiden ja edistyneiden työmarkkinoiden piirteet tulevat laiminlyödyiksi. Suunnitelmasta löytyy vain vähän panostuksia työn tuottavuuden parantamiseen. Kokonaan huomiotta jää monia sellaisia ilmiöitä, jotka vaatisivat pikaista reagointia, esimerkiksi työmarkkinoiden polarisoituminen ja jakamistalouden kasvu.

Hallituksen työvoimapolitiikka lähtee siksi edellä mainitusta työllisyysasteen nostamistavoitteesta. Toimenpiteitä yhdistää analyysi, jonka mukaan tähän päästään työn tarjontaa lisäämällä. Esitys liikkuvuusavustuksen käytön laajentamisesta on ilman muuta kannatettava ja perusteltu. Toisaalta juuri päinvastaiseen suuntaan vaikuttavat heikennykset aikuiskoulutusmahdollisuuksiin.

Varsinaisten kohtaanto-ongelmien (työvoiman tarve on eri paikassa/alalla kuin työttömät) ratkaisemisen lisäksi hallitus pyrkii alentamaan työn vastaanottamisen kynnystä työttömien velvoitteita lisäämällä (aktiivimalli, palkattomat työkokeilut yrityksissä) sekä vaikeuttamalla työttömien elämää niin, että työ entistä heikommin ehdoin kelpaisi (työttömyysturvan ja asumistuen leikkaukset). Tämä on huolestuttavaa. Massatyöttömyyden oloissa ei ole osoitettavissa sellaista "työhaluttomien" ilmiötä, joka estäisi työtä löytämästä tekijäänsä asianmukaisilla työehdoilla. Edelleen, esimerkiksi trendiä palkkatuen korvautumisesta muilla kuin palkkaperustaisilla aktivointitoimilla ei voi perustella palkkatuen heikoilla työllisyysvaikutuksilla — vaikka ne ovat kiistanalaiset, ne ovat kuitenkin paremmat kuin esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan.

Näitä työttömän aseman heikentämiseen ja kontrollin lisäämiseen tähtääviä toimia ei voi pitää varauksitta myöskään työnantajapuolen etuna. STTK huomauttaa valiokunnalle antamassaan lausunnossa, miten edellinen uudistus, jossa voimakkaasti lisättiin työttömille työhön osoituksia, johti julkisen työnvälityksen markkinaosuuden laskuun, koska työnantajat eivät arvostaneet massapostitukseen perustuvia työhakemuksia.

Onkin ilmeistä, että muiden vaihtoehtojen (työttömyyden/aktivointitoimien) heikennyksillä ei pyritä ratkaisemaan työttömien haluttomuutta ottaa vastaan työtä asianmukaisin ehdoin, vaan madaltaa kohtuullisten työehtojen kynnystä yleisesti. Tätä vasten näyttää ymmärrettävämmältä myös hallituksen toimien poukkoilevuus (jatkuva säätö karenssipäivien ja työllisyyssuunnitelmien kanssa): työvoimapolitiikan päätavoitteena on tehdä työttömyydestä niin kurjaa, että se riittää heikentämään asianmukaisen työsuhteen standardeja.

Valiokunnan lausunto TyVL 2/2017 vp
Eriävä mielipide 2

Julkisen talouden suunnitelmassa työllisyysmäärärahoja lisätään 25 milj. euroa/vuosi aktiivimallin rahoittamiseen vuosille 2018—2021. Lisäys työvoimapalvelujen toimintamenoihin on sinällään tervetullut ja kannatettava, mutta TE-toimistoille asetetut velvoitteet edellyttäisivät huomattavasti suurempaa lisäystä. TE-henkilöstön resurssit ovat Suomessa huomattavasti verrokkimaita alemmat.

Vuoden 2019 alusta lähtien työllisyysmäärärahat siirtyvät maakunnille. Tähän liittyy riskejä, joita ei julkisen talouden suunnitelmassa (osin keskeneräisen säädöstyön vuoksi?) ole asianmukaisesti huomioitu. Ensinnäkin, rahoitus siirretään maakunnille yleiskatteellisena, jolloin sitä on mahdollista käyttää myös muihin menoihin. Sosiaali- ja terveyspuolen epärealistiset säästötavoitteet synnyttävät maakunnille vahvan houkuttimen ohjata näitä rahoja sote-palveluihin.

Toiseksi, vielä on epäselvää, miten käy TYP-toiminnan rahoituksen, kun sen järjestäminen siirtyy kunnista maakunnan vastuulle. Tähän saakka kunnat ovat valtion ohella rahoittaneet merkittävästi vaikeimmin työllistyvien monialaisia palveluita. Osa näistä rahoista siirtyy nyt maakuntiin sote-uudistuksen myötä, mutta ei kaikki eikä mitenkään erikseen korvamerkittynä. On hyvin mahdollista, että kuntien TYP-toiminnan hajoaminen, yksityisten toimijoiden roolin kasvattaminen ja rahoituksen niukkuus johtavat yhdessä siihen, että erityisesti vaikeimmin työllistyvien osalta palvelut heikkenevät merkittävästi.

Julkisen talouden suunnitelma jää monilta osin puutteelliseksi. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan näkökulmasta puutteista räikein lienee, että selonteko ei mainitse sukupuolta tai arvioi sukupuolivaikutuksia. Samalla kun nykyisten resurssien jakautumista pitäisi tarkastella sukupuolinäkökulmasta, olisi tärkeää määritellä myös tasa-arvotavoitteita.

Selonteossa ei liioin huomioitu juuri mitenkään niitä työelämän muutosprosesseja, jotka vaikuttavat myös julkiseen talouteen joko lähivuosina tai pidemmällä tähtäyksellä ja vaatisivat pikaisia toimenpiteitä. Tällaisia olisivat esimerkiksi työttömien omaehtoisen kouluttautumisen tarveharkinnasta luopuminen ja sivutoimisen opiskelun helpottaminen työttömyyden aikana sekä perhevapaajärjestelmien uudistus.

Oikeastaan ainoana työn muutokseen liittyvänä toimenpiteenä julkisen talouden suunnitelma sisältää yhdistelmävakuutuksen käyttöönoton. Tämä on ehdottomasti kannatettava uudistus, mutta varsin vaatimaton nelivuotiskaudelle, jonka aikana tulisi tarkistaa uusien tai kasvavien työn muotojen (itsensätyöllistäjät, jakamistalous) verotus- ja vakuutuskäytännöt kokonaisuudessaan.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.5.2017

Anna Kontula vas

ERIÄVÄ MIELIPIDE 3

Perustelut

Yleistä

Suomen talous näyttää vihdoin elpymisen merkkejä mutta ei edelleenkään ole vakaalla pohjalla, ja valtiovelka jatkaa kasvamista. Hallituksen tärkein tavoite tulee ehdottomasti olla työllisyys ja sen parantaminen. Onkin hyvä, että hallitus panostaa yrittäjiin, itsensä työllistäjiin, työvoimapalveluihin ja työttömyyden ja yrittäjyyden yhteensovittamiseen tukia menettämättä. Valitettavasti isot reformit jäävät edelleen puuttumaan, vaikka hallitus myöntääkin, ettei pääse tavoittelemaansa 72 %:n työllisyysasteeseen.

Lisää naisia työelämään uudistamalla kotihoidon tuki ja perhevapaajärjestelmät.

Naisten työllisyysaste on Suomessa matalampi kuin muissa Pohjoismaissa. Syynä tähän on, että nykyinen kotihoidon tukemme ja perhevapaajärjestelmämme ei kannusta äitien urakehitystä.

Paluu työelämään viivästyy, mikä samalla pienentää naisten palkka- ja eläketasoja. Kotihoidon tukea tulisi uudistaa lyhentämällä tuen enimmäiskestoa ja perhevapaajärjestelmää tulisi uudistaa 6+6+6-mallin mukaisesti nykyisen ansiosidonnaisen äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan sijaan. 6+6+6-malli kannustaa isiä hyödyntämään perhevapaata. Jos molemmat vanhemmat käyttävät koko oikeutensa perhevapaisiin, kasvaa ansiosidonnainen perhevapaa yhteensä 18 kuukauteen. 6+6+6-malli pidentää perhevapaan ansionsidonnaisen osan kokonaiskestoa 12 kuukauteen jommallekummalle vanhemmalle (nyt maksimi on noin 10,5 kuukautta äideille). Perhevapaata hyödyntävien piiriä tulee laajentaa niin, että perhevapaat koskevat myös isiä, jotka eivät asu äidin kanssa. Myös joku muu perheen läheinen henkilö voisi käyttää viimeisen kuuden kuukauden osuuden. Kotihoidon tuen enimmäiskesto lyhennettäisiin 13 kuukauteen nykyisestä noin 26 kuukaudesta. Lyhentämisellä haluamme kannustaa naisia palaamaan aikaisemmin työelämään. Perheillä olisi oikeus joustavasti itse valita, milloin lyhennettyä kotihoidon tukea käytetään lapsen ollessa pieni. Kokonaisuudistuksessa tämä tarkoittaa, että kotihoidon tukea — jos sitä hyödynnetään yhtäjaksoisesti heti vanhempainvapaan jälkeen — voidaan enimmillään hyödyntää, kunnes lapsi on täyttänyt 2 vuotta ja 6 kuukautta.

Uudistuksen tarkoituksena on joustavoittaa työelämän ja perheen yhteensovittamista. Esimerkiksi Ruotsissa työkulttuuri suosii sitä, että äidit palaavat jo aikaisemmin osa-aikaisesti töihin ja pysyvät kenties työelämän kehityksessä paremmin mukana koko ajan. Uudistuksen tarkoituksena ei ole pakottaa äitejä töihin vaan helpottaa naisten työllisyyttä ja töihin paluuta, mahdollistaa joustavammin osa-aikatyön tekemistä ja lisätä isien osallistumista lasten hoitoon. Panostamalla tasa-arvoiseen perhevapaajärjestelmään investoimme samalla tulevaisuuteen ja perheiden hyvinvointiin.

Valiokunnan lausunto TyVL 2/2017 vp
Eriävä mielipide 3

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.5.2017

Veronica Rehn-Kivi r